

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К
щодо проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих
актів України щодо захисту прав і свобод дітей
(реєстр. № 7020 від 8 серпня 2017 року)

Комітет з питань правової політики та правосуддя на засіданні 4 квітня 2018 року (протокол № 68) розглянув на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав і свобод дітей (реєстр. № 7020 від 8 серпня 2017 року), поданий народними депутатами України Добродомовим Д.Є. та іншими (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою Законопроект розроблено з метою удосконалення механізму охорони прав і свобод дітей та підвищення відповідальності за злочини, скоєні відносно дітей.

Для досягнення мети авторами пропонується внести зміни до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення про посилення відповідальності за вчинення злочину щодо малолітнього або неповнолітнього шляхом підвищення верхньої та/або нижньої межі санкції статей за злочини, які вчиняються, зокрема, відносно дітей такі як: доведення до самогубства, зараження невиліковною інфекційною хворобою, залишення в небезпеці, неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, незаконне позбавлення волі або викрадення людини, торгівля людьми, використання примусової праці дитини, статеві злочини стосовно дітей, злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною, створення або утримання місць розпусти і звідництво, втягнення дитини у злочинну та/або антисоціальну діяльність або її використання у такій діяльності, невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей. Водночас за Законопроектом, Кримінальний кодекс України доповнюється приписами стосовно розширення переліку суб'єктів злочину, передбачивши кваліфікуючу ознаку «вчинення батьком, матір'ю, опікуном чи піклувальником, іншим членом сім'ї, а також працівником виховної, освітньої, лікувальної або іншої установи, зобов'язаним здійснювати виховання потерпілого або піклуватися про нього»;

визначення, які саме наслідки підпадають під поняття істотної шкоди; а також вдосконалення кримінально-правової охорони маленьких дітей до одного року – немовлят.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

В Основному Законі України (статті 1, 3) зазначається, що Україна є демократичною, правовою державою, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Конституція України має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй; чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (частина друга статті 8, частина перша статті 9 Основного Закону України).

Конституцією України (частина третя статті 51) встановлено, що дитинство охороняється державою.

Законом України «Про охорону дитинства» (стаття 1) визначено, що охорона дитинства - система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав.

За Основним Законом України (частини перша, друга статті 28) кожен має право на повагу до його гідності; ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

При цьому, відповідно до Конституції України (частина друга статті 52) будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

Організація Об'єднаних Націй в Загальній декларації прав людини проголосила, що діти мають право на особливе піклування і допомогу.

Відповідно до положень Декларації прав дитини (принцип 2) дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, що дадуть їй змогу розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та соціально, здоровим і нормальним шляхом, в умовах свободи та гідності. При ухваленні з цією метою законів основною метою має бути найкраще забезпечення інтересів дитини.

В Конвенції про права дитини (далі – Конвенція) зазначено, що в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага

приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини (частина перша статті 3).

Також Конвенцією закріплено обов'язок держав-учасниць забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, і з цією метою вони мають вживати всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів (частина друга статті 3).

До того ж, частиною другою статті 6 Конвенції встановлено, що держави-учасниці забезпечують у максимально можливій мірі виживання і здоровий розвиток дитини.

Згідно з Декларацією прав дитини (принцип 9) дитина має бути захищена від усіх форм недбалого ставлення, жорстокості та експлуатації. Вона не повинна бути об'єктом торгівлі в будь-якій формі.

Верховною Радою України Законом України № 4988-VI від 20 червня 2012 року ратифіковано Конвенцію про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, основною метою якої є запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей.

Статтею 1 цієї Конвенції передбачено, що кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для запобігання всім формам сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дітей і для захисту дітей.

Кожна держава відповідно до свого національного законодавства забезпечує ефективні програми та заходи втручання або сприяє їм для мінімізації та недопущення ризиків повторюваних правопорушень сексуального характеру проти дітей. Такі програми або заходи є доступними будь-коли під час кримінального переслідування, усередині та за межами в'язниці відповідно до умов, установлених національним законодавством (стаття 15 зазначеної Конвенції).

Факультативним протоколом до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, ратифікованого Законом України № 716-IV від 3 квітня 2003 року, визначено, що кожна держава-учасниця забезпечує, щоб такі діяння в контексті торгівлі дітьми, як пропозиція, передача чи отримання будь-якими засобами дитини з метою сексуальної експлуатації дитини, використання дитини на примусових роботах були повною мірою охоплені її кримінальним або карним правом, незалежно від того, чи були ці злочини вчинені на національному або транснаціональному рівні, або в індивідуальному чи організованому порядку (частина перша статті 3).

Держави-учасниці приймають або зміцнюють, застосовують і пропагують закони, адміністративні заходи, соціальні стратегії та програми з метою попередження злочинів, зазначених у цьому Протоколі. Особлива увага приділяється захисту дітей, особливо уразливих стосовно такої практики (частина перша статті 9 вказаного Протоколу).

Розглядаючи справу «А. проти Сполученого Королівства» (A v. The United Kingdom), Європейський суд з прав людини (далі – Суд) виніс рішення від 23 вересня 1998 року, у якому вказав, що зобов'язання Високих

Договірних Сторін відповідно до статті 1 Конвенції, полягає у забезпеченні кожному, хто знаходиться під їх юрисдикцією, прав і свобод, визначених в Конвенції, що в поєднанні зі статтею 3 вимагає від держав вживати заходів покликаних забезпечити, щоб особи, які знаходяться під їх юрисдикцією, не піддавалися тортурам або нелюдському чи такому, що принижує гідність видам поведження чи покарання, у тому числі жорстокого поведження з боку фізичних осіб. Діти та інші уразливі категорії осіб, зокрема, мають право на державний захист у формі ефективного стримування таких серйозних посягань на особисту недоторканість (пункт 22).

При цьому, Суд нагадує, що погане поведження має досягти мінімального рівня жорстокості, щоб потрапити у сферу дії статті 3 Конвенції. Оцінка цього мінімуму є відносною: вона залежить від усіх обставин справи, таких як тривалість поведження, його фізичні та/або психологічні наслідки і, у певних випадках, стать, вік та стан здоров'я потерпілого (рішення від 5 квітня 2005 року по справі Афанасьєв проти України» (Afanasyev v. Ukraine) пункт 60).

У справі «Савін проти України» (Savin v. Ukraine) Суд виніс рішення від 16 лютого 2012 року, у якому наголосив на обов'язку держави запобігати безкарності жорстокого поведження та на практиці демонструвати абсолютне непотурання цьому явищу (пункт 68).

Водночас, у рішенні від 7 грудня 2006 року по справі «Хант проти України» (Hunt v. Ukraine) Суд звертає увагу, що між інтересами дитини та інтересами батьків повинна існувати справедлива рівновага і, дотримуючись такої рівноваги, особлива увага має бути до найважливіших інтересів дитини, які за своєю природою та важливістю мають переважати над інтересами батьків. Зокрема, стаття 8 Конвенції не надає батькам права вживати заходів, які можуть зашкодити здоров'ю чи розвитку дитини (пункт 54).

Конституцією України (пункти 6, 22 частини першої статті 92) передбачено, що засади охорони дитинства, а також діяння, які є злочинами, адміністративними правопорушеннями, та відповідальність за них визначаються виключно законом.

Прийняття законів Основний Закон України відносить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85).

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав і свобод дітей (реєстр. № 7020 від 8 серпня 2017 року), поданий народними депутатами України Добродомовим Д.Є. та іншими, не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

Р.П. КНЯЗЕВИЧ